

Rwanda i dag: Se fremad – ikke tilbage!

Målgruppe & fag: forløbet retter sig bl.a. til fagene historie, filosofi, samfundsfag og psykologi.

Undervisningsforløbet er udviklet af Rose Løvgren, stud.mag. i filosofi og tidligere underviser ved Auschwitz-dag, DIIS.

Undervisningsforløbet lægger op til en tværfaglig behandling af kampen om erindring i Rwanda efter folkedrabet i 1994, der især kan bruges i historie, filosofi, samfundsfag og psykologi. Forløbet er lavet ud fra en workshop afholdt på temadagene for landets ungdomsuddannelser i forbindelse med Auschwitz-dag 2011. Det handler om konflikten mellem regeringens stærke fokus på enhed og fællesskab mellem hutuer og tutsier og de overlevende tutsiers behov for at fastholde deres etniske identitet og erindringer fra folkedrabet.

Indhold

Centrale begreber	2
Formål	2
Forløbet	2
Forberedelse	2
Introduktion til problemstillingen (0-5 min.)	2
Associationsøvelse (5-15 min.)	3
Tegneseriestribe (15-20 min)	3
Historien, folkedrabet og efterspillet (20-40 min).....	4
Gruppearbejde og rollespil (40-65 min.)	6
Diskussion (65-80 min.).....	7
Afslutning og perspektivering (80-90 min.).....	7
Noter til gruppearbejdet og diskussionen.....	7
Et andet muligt fokusområde	8
Ekstra materiale til brug i undervisningen.....	9
Forslag til yderligere læsning for undervisere.....	10
Bilag	12
Bilag 1	12
Bilag 2.....	13
Bilag 3.....	14
Bilag 4.....	15
Bilag 5.....	16
Bilag 6.....	17
Bilag 7.....	17

Centrale begreber

Erindring, forsoning, etnicitet, identitet, national sammenhængskraft, vrede, tilgivelse.

Formål

- At beskrive den historiske opbygning af etnicitetskonflikter i Rwanda
- At informere om folkedrabet i Rwanda
- At analysere de forsoningspolitiske tiltag, den rwandiske regering har taget efter folkedrabet og sammenholde dem med, hvad der er nødvendigt for overlevelse efter et folkedrab
- At diskutere begreber som erindring, forsoning, etnicitet, vrede og tilgivelse
- At reflektere over problemstillingen om at skabe social sammenhængskraft i et land efter et folkedrab
- At perspektivere de ovennævnte problemstillinger til problematikker i Europa og/eller Danmark

I det følgende er opridset et undervisningsforløb med en række konkrete øvelser og diskussioner. Forløbet er meget detaljeret, men flere af øvelserne kan tages ud og bruges som dele af et generelt undervisningsforløb om folkedrabet i Rwanda. Forløbet er tilpasset til to lektioner, der følger hinanden.

Se side 10 for henvisninger til yderligere læsning.

Forløbet (tilpasset til to efter-hinanden-følgende lektioner)

Forberedelse

Det anbefales, at eleverne forud for lektionen læser sig lidt ind i Rwandas historie. Benyt DIIS, Holocaust og folkedrabs undervisningswebsted www.folkedrab.dk og cases om Rwanda: <http://folkedrab.dk/sw52506.asp>. Indledningen til "Rwandas historie" samt artiklerne "Hutuer og tutsier" og "Kolonitiden 1884-1962" giver et godt indledende overblik over de spændinger, der historisk set er blevet bygget op imellem hutuer og tutsier i Rwanda. Artiklerne kan printes og gives til eleverne, eller de kan læses direkte på hjemmesiden.

Introduktion til problemstillingen (0-5 min.)

- I 1994 foregik der fra april til juli et folkedrab i Rwanda, hvor ekstremistiske hutuer forsøgte at udrydde landets tutsier samt de hutuer, der ikke ville deltage i folkedrabet.
- På tre måneder blev omkring 800.000 mennesker dræbt, før en tutsi oprørshær indtog hovedstaden og stoppede folkedrabet. Lederen af denne oprørshær, Paul Kagame, er i dag Rwandas præsident.
- For at håndtere de enorme eftervirkninger af folkedrabet i 1994 har Kagames regering indført et stærkt fokus på enhed og fællesskab mellem hutuer og tutsier. En del af denne politik er, at det i Rwanda i dag er blevet forbudt at tale om etniske forskelle – og om de etniske kategorier hutu og tutsi. Der er dog flere problematikker tilknyttet denne politik. En af dem er, at det er svært for de tutsier,

der blev udsat for frygtelige overgreb, og hvis familier blev dræbt i 1994, at bearbejde deres tab med de mange begrænsninger på erindring, der er i nutidens Rwanda.

Associationsøvelse (5-15 min.)

- For at skabe en indledende refleksion over de centrale begreber i undervisningsforløbet oplæses nedenstående ord med ca. 30 sekunders mellemrum, og eleverne bedes nedskrive alle de associationer, ordet skaber hos dem.

Vrede
Bitterhed
Etnicitet
Identitet
Forsoning
Erindring

- Herefter skrives ordene på tavlen, og under hvert ord skrives 3-4 af elevernes associationer.
- Associationerne bliver ikke problematiseret eller diskuteret på dette tidspunkt, men der vil blive vendt tilbage til dem i løbet af lektionen.

Tegneseriestribe (15-20 min)

- På en overhead eller diasprojektor vises bilag 1, som er en tegneseriestribe fra serien Rocky, der omhandler bitterhed og en diskussion af det at komme videre. Eleverne gives først tid til at læse striben, og herefter bedes en af dem forklare, hvad den handler om.
- Herefter spørges der ind til, om eleverne synes, at Rocky (den skaldede hund) har ret i det, han siger, og hvorfor de synes, at han har eller ikke har det (evt. kan elevernes associationer til bitterhed og forsoning inddrages). Igen udsættes den større diskussion af emnet til senere i lektionen.
- Til sidst spørges klassen, om de kan relatere den uenighed, der er mellem Rocky og hans ven, til kampen om erindring i Rwanda.

Bilag 1 (også vedlagt som bilag på s. 12)

Historien, folkedrabet og efterspillet (20-40 min)

For at forstå den politik, der i dag føres i Rwanda, er det nødvendigt at forstå den historiske kontekst for folkedrabet samt at vide noget om, hvad der skete i 1994. Der gives derfor en kort introduktion til den historiske optakt samt selve folkedrabet, og derefter gives et oprids af de politiske tiltag, der siden er blevet taget i Rwanda.

- **Kolonitid 1894-1962**

Rwanda var koloniseret af først Tyskland og siden Belgien fra 1894-1962, og den europæiske kolonimagt har haft stor indflydelse på ideen om, at hutuer og tutsier tilhører to forskellige etniske grupper.

Fra europæere første gang kom til Rwanda, blev tutsierne identificeret som værende mere intelligente og tættere på europæerne end de 'almindelige negere', som de betegnede hutuerne. Selv om der ikke fandtes nogen beviser, som understøttede teorien om intelligensforskelle mellem hutuer og tutsier, vandt den stor udbredelse hos europæerne, der på det tidspunkt var meget optaget af ideen om forskellige racer.

Teorien om, at tutsierne var hutuerne langt overlegne, betød, at europæerne begyndte at favorisere én befolkningsgruppe over en anden: De mente, at tutsierne var bedre egnede til at lede. Blandt de fleste tutsier var der ingen indvendinger imod denne arbejdsfordeling, og dette, samt europæernes forskelsbehandling, medførte bitterhed blandt hutuerne og lagde en grobund for et fremtidig konfliktfyldt forhold mellem hutuer og tutsier.

Men tutsier og hutuer er ikke forskellige på de områder, vi normalt forbinder med etnicitet. De taler det samme sprog, har den samme hudfarve og de samme kulturelle traditioner, den samme religion og den samme historie. Her kan der laves en reference til de associationer, eleverne skrev under 'etnicitet', og der vil blive vendt tilbage til emnet i diskussionen.

I dag er der uenighed mellem forskere om, hvad forskellen mellem hutuer og tutsier egentlig bestod i, før europæerne kom til Rwanda. Nogle mener, at de udelukkende var sociale kategorier, hvor tutsier var mennesker med meget kvæg, mens hutuer var agerdyrkere, og hvor det var muligt at skifte fra at være hutu til tutsi, hvis man f.eks. fik mere kvæg. Andre mener, at forskellen mellem hutuer og tutsier er, at hutuer for ca. 1000 år siden indvandrede til Rwanda fra Vestafrika, mens tutsier for 5-900 år siden indvandrede fra Nordafrika.

- **Id-kort 1933**

I 1933 besluttede belgierne at lave en folketælling og en gang for alle inddele befolkning i tre grupper – hutu, tutsi og twa. Alle fik målt deres højde, længden på næsen og øjenformen. Dem, der var høje, måtte ifølge belgierne være tutsier, mens dem, der var lave og bredere, måtte være hutuer. Der var dog en hel del rwandere, hvor man ikke umiddelbart kunne afgøre, hvilken gruppe de hørte til. Disse fik ofte selv lov til at bestemme, hvilken gruppe de ville tilhøre. Dernæst fik alle et identitetskort, hvorpå deres etniske tilhørsforhold stod noteret. Identitetskortene

var i brug helt til folkedrabet i 1994, hvor gerningsmændene stoppede folk på gaden og dræbte alle, hvis identitetskort afslørede dem som tutsier.

Bilag 2: Et billede af et id-kort findes på side 13.

- **Bahutu-manifestet 1957**

Under hele kolonitiden ulmede bitterheden hos hutuerne, og der blev skabt flere politiske partier, hvis formål var at kræve magt til hutuer. I 1957 udgav et af disse partier en deklARATION kendt som "Bahutu Manifestet". Heri hævdede de, at tutsierne var udlændinge, der i sin tid havde invaderet Rwanda, hvorimod hutuerne var del af Rwandas oprindelige befolkning og derfor var landets retmæssige herskere. Grégoire Kayibanda, som var en af forfatterne til deklARATIONEN, blev senere Rwandas første præsident.

- **Folkedrabet 1994**

Efter Rwanda fik selvstændighed i 1962, og op til 1994, var landet ledet af forskellige hutu-regeringer, og spændingerne mellem hutuer og tutsier blev støt opbygget indtil det systematiske folkedrab begyndte i 1994.

Folkedrabet begyndte d. 6. april, efter at den daværende præsidents fly blev skudt ned af et missil, netop som flyet var ved at lande i hovedstaden. Tutsierne blev beskyldt for at stå bag angrebet, og ud fra denne anklage blev alle hutuer opfordret til at udrydde landets tutsier. Der er stor usikkerhed om, hvem der egentlig skød flyet ned, og nogle forskere og journalister mistænker ekstremistiske hutuer for at stå bag, idet de så ville have en begrundelse for at begynde folkedrabet.

På bare tre måneder blev omkring 800.000 mennesker slået ihjel. Udover tutsier blev også de hutuer, der ikke ville deltage i folkedrabet slået ihjel, og der blev foretaget omfattende massevoldtægter af tutsikvinder.

Medierne spillede en stor rolle under folkedrabet. Især radiostationen RTLM havde stor indflydelse, og startede, mens folkedrabet stod på, hver morgen med hilsnen "Godmorgen Rwanda. Er I begyndt at arbejde?". Her skulle arbejde forstås som arbejdet med at rense Rwanda for tutsier. RTLM spillede også hadefulde popsange mod tutsier, opremsede navne på tutsier, og hvor de kunne findes. Hutuer blev yderligere opfordret til at dræbe tutsier og smide dem i den nordgående flod Kagera River, så de kunne flyde til Nordafrika, hvor de hørte hjemme.

I juli blev folkedrabet stoppet af oprørshæren Rwandas Patriotiske Front, der bestod af tutsier, og som derefter overtog regeringsmagten.

- **Efter folkedrabet**

Den dag i dag er det Paul Kagame, der ledte tutsi-oprørshæren, der er præsident i Rwanda. En af de første ting, hans regering besluttede, var, at de ville forbyde historieundervisning. Det gjorde de med henvisning til, at det netop var referencer til de historiske konflikter mellem hutuer og tutsier, der under folkedrabet var blevet brugt til at opildne til had og vold. Regeringen gjorde det derfor klart, at historien var for farlig at undervise i, og i stedet blev der i landets skoler undervist i enhed mellem alle rwandere. Først i 2006 – efter 12 år – blev historieundervisning

igen tilladt i Rwanda, men i en meget redigeret version, der understøtter regeringens fokus på enhed mellem hutuer og tutsier.

Som en del af denne enhedspolitik blev det i 1999 besluttet ved lov, at der kun findes et folk i Rwanda – alle er rwandere.

Derudover blev det i 2002 gjort ulovligt at tale om etniske forskelle i Rwanda. Forbrydelsen kaldes "divisionism" (= splittelse). Mange rwandiske journalister og oppositionspolitikere er blevet fængslet med baggrund i beskyldningen om splittelse af Rwanda.

Et andet af regeringens tiltag er, at der hvert år holdes officiel sørgeperiode i 100 dage fra d. 7. april og frem. I mindeperioden afholdes der begravelses- og sørgeceremonier, ligesom der i denne tid, i modsætning til resten af året, tales og undervises om folkedrabet. På trods af, at man i dag ikke bruger betegnelserne hutu og tutsi, spiller de etniske kategorier stadig en rolle, især i sørgeperioden: Drab på hutuer og de hutu-overlevende selv inkluderes ikke i mindeperioden på lige fod med tutsier. De betragtes ikke som 'jævnbyrdige' overlevende og inkluderes ikke i den gruppe mennesker, der i dag blot betegnes som "survivors". Dette er et led i en større problematik, hvor hutuer ofte har langt dårligere adgang til anerkendelse og accept i samfundet – uanset hvilken rolle de spillede under folkedrabet. Således er der store modstridende elementer i regeringens tilgang til forsoning i Rwanda.

Hvad angår den juridiske håndtering af folkedrabet vurderes det, at der er mellem 760.000 og 1 million hutuer, som mistænkes for at have deltaget i folkedrabet, og Rwandas regering har erklæret, at det vil tage flere hundrede år at retsforfølge dem på traditionel vis. Derfor er der oprettet 12.103 lokale domstole i Rwanda ved navn Gacaca (udtales Gatjatja). I Gacacaerne har respekterede folk fra lokalområdet fået en kort uddannelse i juridisk praksis og fungerer herefter som dommere i domstolene, hvor alle rwandere kan tage sager op fra folkedrabet. Også i Gacaca er der et stort fokus på samfundets sammenhængskraft, og der opfordres ofte fra retsinstituttens side til, at offeret tilgiver gerningsmanden, hvis denne tilstår og angreber forbrydelsen.

Endelig har regeringen oprettet en række genopdragelseslejre, kaldet Ingandoer, hvor både mistænkte for at have deltaget i folkedrabet, offentligt ansatte, studerende og andre grupper bliver undervist i Rwandas nye fokus på enhed og sammenhold.

Gruppearbejde og rollespil (40-65 min.)

Eleverne inddeles i grupper og arbejder med en tekst fra henholdsvis National Unity and Reconciliation Commission (NURC; en kommission nedsat af Rwandas regering, og som på dette område også repræsenterer regeringens synspunkt) og udtalelser fra tutsi-overlevende fra folkedrabet. I uddraget fra NURC-teksten argumenteres der for, at eftersom det er fokuset på etniske forskelle, der har ledt til folkedrabet, er løsningen på konflikten at fjerne dette fokus. I de overlevende tutsiers vidnesbyrd argumenteres der for, hvorfor det ikke kan lade sig gøre for dem at glemme, at de er tutsier.

Teksterne og spørgsmålene er markeret som bilag 3 og 4, og findes på side 14 og 15.

I en gruppe elever på omkring 20-25 laves fire grupper, hvor de to første grupper begge arbejder med teksten fra NURC, og de to sidste arbejder med teksten fra de overlevende tutsier.

Eleverne får omkring 15 minutter til at læse teksten og arbejde med spørgsmålene. Herefter skiftes grupperne til at præsentere deres argumenter for de to sider af sagen.

Diskussion (65-80 min.)

Efter rollespillet får eleverne mulighed for at diskutere emnet frit.

Følgende spørgsmål kan være udgangspunkt for diskussionen.

- Hvad synes I er godt ved ideen om at skabe enhed efter et folkedrab?
- Hvad ville I beholde af regeringens politiske tiltag? Hvad ville I droppe?
- Er forsoning mellem hutuer og tutsier overhovedet noget, en regering kan have indflydelse på? Hvis ja, hvad kan de så gøre?
- Er faren for et nyt folkedrab vigtigere at tage hensyn til end f.eks. ytringsfrihed?
- Hvor meget kan man forvente, at et offer for et folkedrab går på kompromis med sine egne behov for forsoningens skyld?
- Hvor meget hensyn skal en regering tage til dem, der var ofre for et folkedrab, når de samtidig skal tænke på nationens velfærd?
- Står overleveres vrede følelser i vejen for forsoning?
- Er den nuværende politik i Rwanda god for hutuerne?
- Er det bedst ikke at tale om de etniske forskelle, der førte til folkedrab?
- Kan man erindre et folkedrab uden at inddrage etnicitet?
- Har I nogen ideer til, hvordan man kan lave en forsoningspolitik, der både skaber fred og tager hensyn til tutsiernes behov?

I forlængelse af Jean-Pauls udsagn om hans ars betydning for hans identitet som tutsi, kan billedet på bilag 5 evt. inddrages (det er dog så vidt vides ikke et billede af Jean-Paul). På bilag 6 og 7 findes yderligere to billeder til brug i en diskussion af forsoning mellem tutsier og hutuer efter folkedrab.

Afslutning og perspektivering (80-90 min.)

De sidste ti minutter bruges til opsamling på diskussionen og evt. perspektivering til andre problemstillinger inden for historie, filosofi, samfundsfag, psykologi eller andre fag.

Noter til gruppearbejdet og diskussionen

Under både gruppearbejdet og diskussionen kan man med fordel inddrage det, eleverne har skrevet som deres associationer til ordene vrede, bitterhed, identitet, etnicitet, forsoning og erindring.

Oftentimes har mange elever skrevet ord som vold, blod eller kamp som associationer til vrede. Her kan man med fordel spørge mere ind til, hvad det faktisk er, der gives udtryk for i tutsiernes vidnesbyrd, fordi der flere steder gives udtryk for vrede, men ikke for lyst til at reagere med vold.

Vidnesbyrdene underbygger således den tese, der forsvares af flere forskere inden for moralsk reparation, nemlig at ofre for masseforbrydelser, der udtrykker vrede og en modstand mod at slippe denne vrede, ikke på den baggrund kan betragtes som farlige eller som stående i vejen for forsoning. José Zalaquett, der var medlem af Chiles National Commission on Truth and Reconciliation, og som har interviewet tusindvis af familiemedlemmer til mennesker, der blev myrdet under Pinochet-regimet, skriver f.eks., at der nærmest ikke var nogen blandt de overlevende, der ønskede hævn. Flertallet af de interviewede fokuserede i stedet på, at det vigtigste for dem var, at de gerne ville vide, hvad der var sket, og at forbrydelserne mod deres kære ikke ville blive glemt.

Problemet med at fokusere på faren for, at ofrene for folkedrab vil handle voldeligt på deres vrede, er, at man let kommer til at overse andre vigtige følelser hos dem. Howard Zehr identificerer i sin undersøgelse af ofres behov følelserne vrede, frygt, terror, frustration, forvirring, skyld, selvbebrejdelse, skam, ydmygelse og sorg som gående igen hos størstedelen af de interviewede.¹ Mange overlever fra Rwanda følte især skyld over ikke at have reddet deres familie eller fundet deres lig. Derudover følte især ofrene for voldtægt² en voldsom og sygeliggørende skam.

Som associationer til etnicitet vil nogle elever måske have skrevet hudfarve, religion, udlændinge eller lignende. Her kan man med fordel spørge ind til, hvorfor etnicitet betyder noget for tutsier, selvom de har samme hudfarve, religion og nationalitet som hutuer.³ Diskussionen kan med fordel perspektiveres til, hvordan fælles oplevelser og erindringer har betydning for etnicitetsdefinition og -opfattelse, også i Europa og Danmark.

Associationerne til forsoning kan ligeledes ofte relateres til diskussionen. Er det nok, at man holder op med at angribe hinanden, eller skal alle i landet 'blive gode venner igen'? Og er det overhovedet muligt? I relation til denne problemstilling argumenterer Govier (2002) for, at en omfattende tilgang til forsoning er nødvendig for at få ryddet ud i de gamle nag, som ifølge hende ellers kan være årsag til nye konflikter.⁴

I det hele taget kan listen med associationer være en guldgrube af begreber, der kan tages op under hele undervisningsforløbet.

Et andet muligt fokusområde

Kagame og hans regering giver målet om enhed og forsoning som begrundelse for enhedspolitikken. Men mange forskere og menneskerettighedsorganisationer kritiserer den rwandiske regering for at bruge forbuddet mod "divisionism" til at holde politiske

¹ Referencen er hentet fra Walker (2006) s. 17

² Hvis stemme ikke høres i den rwandiske forsoningspolitik på trods af, at 80 % af de kvindelige overlever af folkedrabet blev voldtægt. Referencen er hentet fra Brudholm & Rosoux (2009) s. 43

³ Læs mere om konstruktionen af etnicitet i Turner (2004)

⁴ Govier (2002) s. 142

modstandere nede og styre landet med hård hånd. Det internationale samfund er efter folkedrabet blevet voldsomt kritiseret for ikke at have gjort nok for at stoppe folkedrabet (læs mere her: <http://folkedrab.dk/sw50514.asp> under "Det internationale samfund"). Flere mener, at dette er noget, Kagame udnytter til at undgå kritik af den politik, han nu fører. Østafrika-eksperten Gerard Prunier, der har beskæftiget sig med Rwanda de sidste 20 år, har således beskrevet præsident Kagame som en mand, der er i stand til at "fintune hvid skyldfølelse, som en dirigent dirigerer et orkester". Ved at gøre det ulovligt at tale om etniske forskelle har Kagame derudover gjort det ulovligt at kritisere hans regering for, at det næsten udelukkende er tutsier, der bestrider de ledende poster.

Til brug for dette fokusområde: "I hjertet er vi stadig hutuer og tutsier", "Når ytringsfriheden har blod på hænderne", Zakaria-interviewet samt "Pinds dilemma – skal demokrati altid følge udvikling i Afrika?". Se "Ekstra materiale til brug i undervisningen" nedenfor.

Ekstra materiale til brug i undervisningen

- Havmand, Tobias: "I hjertet er vi stadig hutuer og tutsier", artikel i Information d. 6. april 2009: <http://www.information.dk/187478>.
- Olsen, Maria Bendix: "Glem din fortid som hutu eller tutsi", artikel i Kristeligt Dagblad d. 23. februar 2007: <http://www.kristeligt-dagblad.dk/artikel/6926:Den-tredje-verden--Glem-din-fortid-som-hutu-eller-tutsi>
- Rørbech, Mikala Satiya: "Når ytringsfriheden har blod på hænderne", artikel i Information d. 1. august 2010: <http://www.information.dk/240560>.
- Turner, Simon: "Pinds dilemma – skal demokrati altid følge udvikling i Afrika?" <http://www.diis.dk/sw99393.asp> (hovedsageligt brugbart for temaet omkring demokrati i Rwanda)
- Fareed Zakaria interviewer præsident Paul Kagame på amerikansk CNN d. 18. juli 2009
Part 1: <http://www.youtube.com/watch?v=wc5a6P6VDGc>
Part 2: <http://www.youtube.com/watch?v=3SaVF2sGxCh&NR=1>
Part 3: <http://www.youtube.com/watch?v=rzhi5oi-i5g&feature=related>

Der er en passage i midten af interviewet, der i forhold til dette forløbs tema kan springes over. Man kan således stoppe Part 2 1.45 minutter inde, og gå til 2.10 i Part 3, hvis man vil holde fokuset.

- Filmen "Ingando – when enemies return": <http://www.ingando.com/>
Filmen handler om de genopdragelseslejre (ingandoer), der er oprettet i Rwanda som en del af enhedspolitikken. Efter folkedrabet flygtede mange af både kombattanterne fra folkedrabet og almindelige hutuer, der var bange for den nye regering til Congo. I de seneste år er de begyndt at vende tilbage til Rwanda, men før de vender hjem skal de igennem en ingando og lære om det nye styres værdier.

Filmen skifter mellem på den ene side at vise beboerne i ingandoens fokus på fremtiden og kritik af det at bære nag på den anden side de overlevende tutsiers fastholdelse af deres identitet som tutsier og det svære for dem ved at mulige forbrydere fra folkedrabet vender tilbage til deres hjembyer.

- Folkedrab.dk: DIIS' materiale om det politiske, juridiske og militære efterspil af folkedrabet i Rwanda: <http://folkedrab.dk/sw50510.asp>

Forslag til yderligere læsning for undervisere

Brudholm, Thomas & Valérie Rosoux (2009): "The Unforgiving: Reflections on the Resistance to Forgiveness after Atrocity", *Law & Contemporary Problems*, vol. 72 (2), s. 33-49. Findes i "Archive" på: <http://www.law.duke.edu/journals/lcp/>

Christensen, Kamilla Ekholdt (2004): "Redskab til konflikt eller forsoning – medier i Rwanda, før, under og efter folkemordet" i *I skyggen af et folkedrab – Rwanda ti år efter*. Martin Mennecke & Elisabeth Moltke (red.). Den ny verden: København
http://www.diis.dk/graphics/publications/dnv/2004/2/dnv2004_2_redskab_til_konflikt_eller_forsoning.pdf

Govier, Trudy (2002): *Forgiveness and Revenge*. Routledge: New York

Prunier, Gerard (2009): *Africa's World War: Congo, the Rwandan Genocide, and the Making of a Continental Catastrophe*. Oxford University Press: New York

Shyaka, Anastase (2005): "The Rwandan Conflict – Origin, Development and Exit Strategies". Udarbejdet for The National Unity and Reconciliation Commission.
<http://www.grandslacs.net/doc/3833.pdf>

Turner, Simon (2004): "Rwandas falske tvilling – etniske relationer i et burundisk perspektiv" i *I skyggen af et folkedrab – Rwanda ti år efter*. Martin Mennecke & Elisabeth Moltke (red.). Den ny verden: København
http://www.diis.dk/graphics/Publications/DNV/2004/2/DNV2004_2_Rwandas_falske_tvilling.pdf

Vestergaard Andersen, Kirsten (2009): *Forpligtet til at tilgive, en socialpsykologisk analyse og diskussion af rwandiske overleveres forhandling af tilgivelse, forsoning og identitet*. Speciale aflagt ved Institut for Psykologi på Københavns Universitet

Walker, Margaret (2006): "Cycles of Violence", *Journal of Human Rights*, vol. 5 (1), s. 81-106. Kan findes i Det Kongelige Biblioteks e-ressourcer under E-tidsskrifter.

Walker, Margaret (2006): *Moral Repair: Reconstructing Moral Relations after Wrongdoing*. Cambridge University Press: New York.

Zorbas, Euginia (2009): "What does reconciliation after genocide mean? Public transcripts and hidden transcripts in post-genocide Rwanda", *Journal of Genocide Research*. 11. No. 1, s. 127-147. Kan findes i Det Kongelige Biblioteks e-ressourcer under E-tidsskrifter.

Genocide Archive Rwanda

www.genocidearchiverwanda.org.rw

Genocide Archive Rwanda samler et omfattende materiale af vidnesbyrd og arkivmateriale om folkedrabet i Rwanda i 1994. Arkivet dokumenterer udviklingen i samfundet op til folkedrabet, såvel som det giver en stemme til både overlevende og redningsmænd, der i filmede vidneberetninger fortæller deres historier.

ROCKY MARTIN KELLERMAN

LES MERE PÅ [POL.DK/ROCKY](http://pol.dk/rocky)

OP MED HUMØRET, KAMMERAT! OP MED HUMØRET KAMMERAT! HÆNG EJ MED MULLEN! ♪

LA' VÆR MED AT VÆRE SÅ BITTER!

HVORFOR MÅ MAN IKKE VÆRE BITTER? MAN MÅ VÆRE KED AF DET OG MAN MÅ VÆRE SYG, MEN ER MAN BITTER RYNKER FOLK PÅ NÆSEN!

DER ER EN STIGMATISERING KOBLET TIL DENNE SYGDOM! SUNDHEPSTYRELSEN MÅ GÅ UD MED EN INFORMATIONSKAMPAGNE!

BITTERHED ER ET SYMPTOM PÅ AT LIVET GÅR AD HELVEDE TIL, DET SKAL MAN IKKE HA' SKYLDføLELSE OVER!

MEN DET ER IKKE SÅ KONSTRUKTIVT AT VÆRE BITTER! DU LØSER IKKE NOGLE PROBLEMER VED AT VÆRE BITTER!

BRANDSKADER ER SYMPTOM PÅ AT MAN HAR BRÆNDT SIG, MEN INGEN GÅR HEN TIL EN BRANDSKADET OG SIGER: "LA' NU VÆR MED AT VÆRE SÅ BRANDSKADET! DET ER IKKE KONSTRUKTIVT!"

HAN VILLE SVARE: "JEG VED DET, MEN MIT HÅR ER SMELTET, OG DET GØR GROTESK ONDT OG JEG KA' IKKE GØRE NOGET VED DET!"

OG SÅ ER DET MAN SIGER: "LA' NU VÆR MED AT VÆRE SÅ BITTER!"

2371

Bilag 2

Mod. 3

Amazina y'abana n'igihe bavukiye
Noms, prénoms et date de naissance des enfants

Amazina Noms et Prénoms	Yavutse kuwa Né le/a	Igitina Sexe
1. Umurazamba	27/8/79 B	
2. Umuhacaza	13/8/82 F	
3. Umupereze	16/4/88 F	
4. Muryita	15/4/92 M	
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.

Ubwoko (Metu, Tutsi, Twa, Naturalisé)
Ethnie

Aho yavukiye ... Bushamuri
Lieu de Naissance

Italiki yavutseho ... 1954
Date de Naissance

Umwuga ... nzi
Profession

Aho atuye ... Bushamuri
Lieu de domicile

Amazina y'uwo bashakanye
Noms du Conjoint

N° C.I. 5.104

Umukono cyangwa igikumwe cya nyirayo
Signature ou l'empreinte du titulaire

Bilag 3

Gruppearbejde 1

Den Nationale Kommission for Enhed og Forsoning er nedsat af Rwandas regering, og deres synspunkter på forsoning i Rwanda stemmer overens med regeringens. I teksten nedenfor argumenterer kommissionen for, hvorfor enhedspolitikken er vigtig for Rwanda. Læs teksten og diskuter de nedenstående spørgsmål. Forbered jer derefter på rollespilsdiskussionen.

Den Nationale Kommission for Enhed og Forsoning

Den konflikt, der har ødelagt Rwanda i adskillige årtier, er baseret på etnisk identitet. Der er tale om en identitetsbaseret konflikt, når en gruppe af mennesker ser en anden gruppe som en "fjende", der udgør en trussel. I Rwanda er denne konflikt mellem hutuer og tutsier til dels opstået på grund af en forkert opfattelse af det historiske forhold mellem hutuer og tutsier. Det var vestlige myter og raceteorier, der ledte til den konflikt, der kulminerede i folkedrabet. Men hutuer og tutsier har altid delt samme sprog, samme religion og hudfarve, og der er derfor ikke videnskabeligt belæg for at se dem som to adskilte etniske grupper.

For at skabe enhed i Rwanda er det derfor vigtigt at genskabe en samlet national fællesskabsfølelse, som den var før Rwanda blev koloniseret, sådan så enhver rwander kan forsones med sin nation.

For første gang i Rwandas nyere historie er regeringen villig til at genetablere den rwandiske nation. De fundamentale principper i denne genetablering er bl.a. at kæmpe imod folkedrabets ideologi, at udrydde adskillelsen mellem hutuer og tutsier samt at fremme national enhed og lighed mellem alle rwandere.

Tre vigtige tiltag for at skabe enhed i Rwanda er:

1. At uddanne befolkningen og gøre den følsom overfor de emner, der har med national enhed og forsoning at gøre.
2. At tage afstand fra og forbyde handlinger, skrivelser og holdninger, der udtrykker diskrimination, intolerance og fremmedhad.
3. At udvikle og igangsætte andre strategier for at fremme enhed og forsoning i Rwanda.

Spørgsmål

1. Hvad er ifølge regeringen årsagen til den etniske konflikt, der ledte til folkedrabet i Rwanda?
2. Hvad er ifølge regeringen nødvendigt for at skabe forsoning i Rwanda?
3. Hvorfor er det ifølge regeringen skadeligt at fastholde de etniske forskelle i Rwanda?

Rollespil

I skal nu forberede jer på at præsentere regeringens sag for overlevergrupperne. Skriv minimum tre punkter ned til forsvar for enhedspolitikken.

Bilag 4

Gruppearbejde 2

Læs de rwandiske vidnesbyrd igennem, diskuter de nedenstående spørgsmål og forbered jer på rollespilsdiskussionen.

Jean-Paul

Jeg identificerer mig selv som tutsi, også selvom regeringen ikke vil have, at vi er... ikke vil have, at vi taler om forskellige grupper. Det gør jeg på grund af mine ar. Når jeg ser mine ar, så ved jeg, at jeg blev såret, fordi jeg var tutsi. Jeg kan ikke glemme, hvad der skete med mig på grund af at jeg var tutsi.

Det er meget svært at glemme... at blive overbevist om enhedspolitikken. For når jeg ser min krop, så ved jeg, hvad jeg var... jeg ser sådan her ud, fordi jeg var tutsi... jeg er tutsi. Andre mennesker kan forenes, og jeg kan forenes med andre. Men dem, der dræbte, ser jeg som... selv nu ser jeg dem som hutuer, og mig, som blev dræbt... som blev såret, som tutsi.

Clarisse

Hvis der kom en ny regering, som fortalte folk, at de skulle dræbe hinanden, ville vi tutsier blive genkendt – jeg ved, hvem min nabo er – og han ved, hvem jeg er. Hvis regeringen igen opfordrer dem til at dræbe, vil de genkende os selv uden at se på id-kort.⁵

Emmanuel

Grunden til, at det er vigtigt at tilhøre en gruppe [af tutsier], er, at... vores forældre blev dræbt under folkedrabet, fordi de var tutsier. Og vi overlevede, og vi føler at vi tilhører en gruppe af overlevere, hvis forældre er døde, fordi de var tutsier. Det er vigtigt, at vi bliver anerkendt som tutsier, for at vi kan få støtte til at betale de ting, som vi har brug for, fordi vi ikke længere har nogen familie.

Spørgsmål

1. Hvilke følelser giver henholdsvis Jean-Paul, Clarisse, Emmanuel og Esther udtryk for i deres vidnesbyrd?
2. Hvad betyder det at være tutsi for henholdsvis Jean-Paul, Clarisse og Emmanuel?
3. Hvad tror I enhedspolitikken betyder for dem?

Rollespil

I skal nu forberede jer på at præsentere de overlevere tutsiers sag for regeringsgrupperne. Skriv minimum tre punkter ned, som gør, at jeres gruppe med udgangspunkt i citaterne er imod enhedspolitikken i Rwanda.

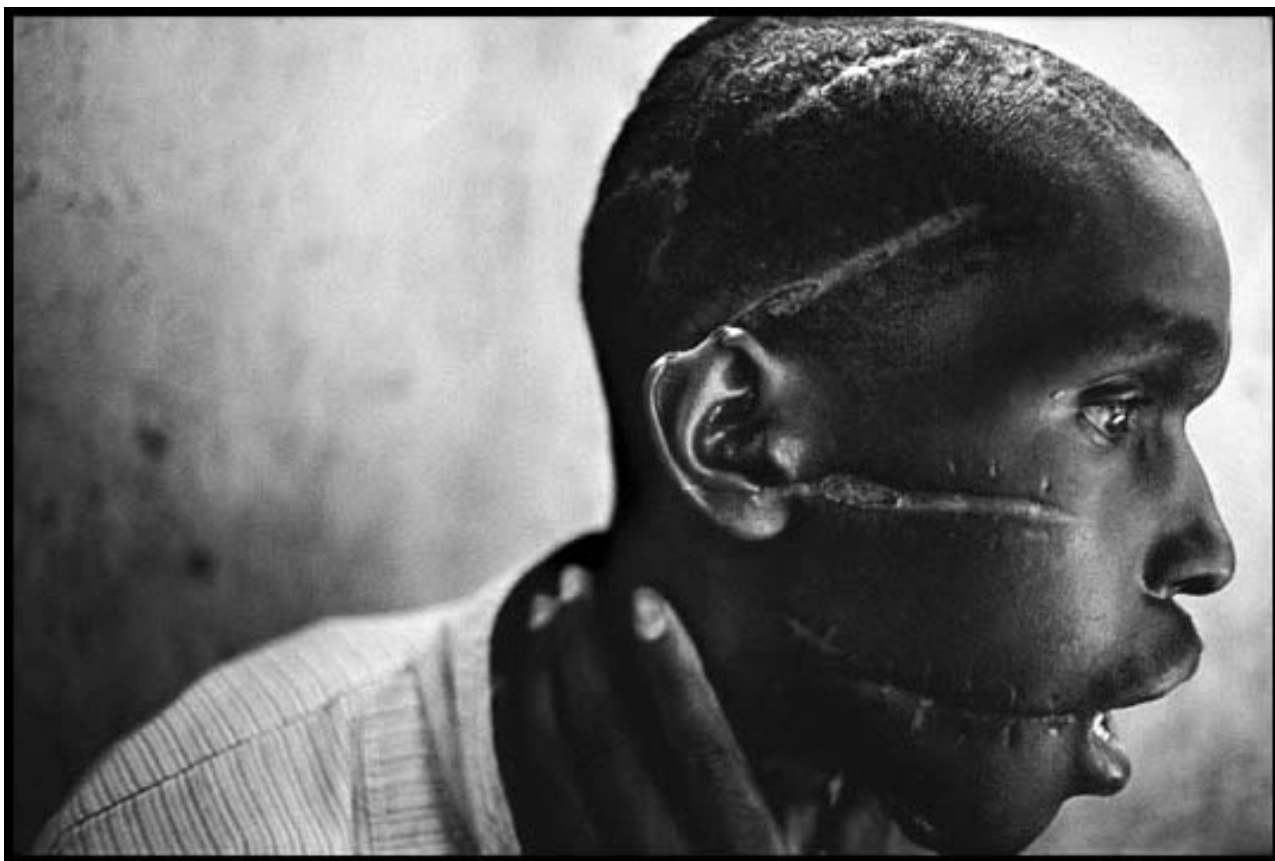
⁵ Clarisse henviser ikke til, at tutsier vil blive genkendt på grund af fysiske karaktertræk (som smalle ansigter eller store øjne), men på grund af at alle kender hinanden i hendes lokalsamfund.

Kilder til teksterne

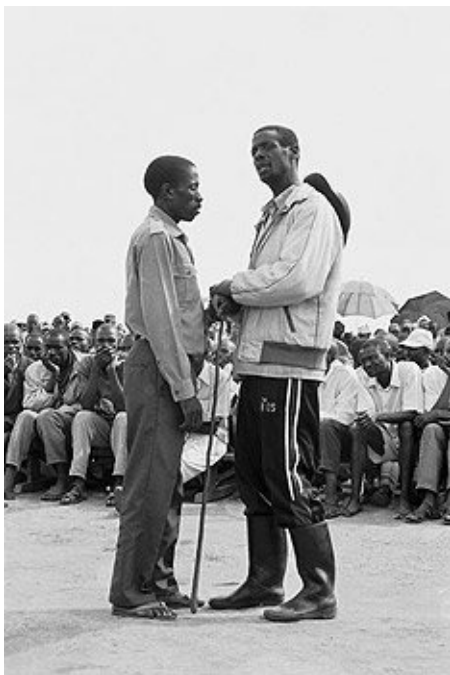
Teksten i gruppearbejde 1 er klippet sammen af uddrag fra: Shyaka, Anastase (2005): "The Rwandan Conflict – Origin, Development and Exit Strategies". Udarbejdet for The National Unity and Reconciliation Commission (årsagerne til konflikten s. 8, anbefalingerne s. 34-35)

Citaterne i gruppearbejde 2 er taget fra: Vestergaard Andersen, Kirsten (2009): *Forpligtet til at tilgive, en socialpsykologisk analyse og diskussion af rwandiske overleveres forhandling af tilgivelse, forsoning og identitet*. Speciale aflagt ved Institut for Psykologi på Københavns Universitet (Jean-Pauls citat s. 49-50, Clarisses citat s. 47, Emmanuels citat s. 50)

Bilag 5

Bilag 6

Images of Gacaca: 'Asking for Forgiveness'. Fotografi af Michal Safdie
<http://www.flickr.com/photos/facinghistory/3633634906/in/photostream>

Bilag 7

Billede fra en kristen hjemmeside om forsoning i Rwanda. På hjemmesiden står der, at Claudes (th.) bedstemor blev myrdet af hans nabo Innocent (tv.) under folkedrabet. Claude har tilgivet Innocent, og de to mænd er forsonet.

<http://www.urbanfaith.com/2009/05/miracles-in-rwanda.html/>